

Õiguskantsler

Hr Kristian Jaani
Politsei- ja Piirivalveameti
Põhja prefektuur
pohja@politsei.ee

Meie 07.07.2020 nr 7-7/201153/2003926

Kontrollkäigu kokkuvõte

Lugupeetud härra prefekt

Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid 26.02.2020 ette teatamata Politsei- ja Piirivalveameti (PPA) Põhja prefektuuri kinnipidamiskeskuse arestimaja (edaspidi: arestimaja). Kontrollkäigul osales eksperdina perearst, kelle arvamus on lisatud kokkuvõttele.

Täna kontrollkäigu korraldamisel õiguskantsleri nõunikele osutatud abi eest.

Positiivne on, et mitmed vahistatute, sundtoodavate, arestialuste jt kinni peetud inimeste (edaspidi: kinnipeetute) avaldused, milles nad soovisid ühendust võtta oma lähedaste või advokaadiga või taotlesid hügieenitarbeid, rahuldati avalduse esitamise või sellele järgnenud päeva jooksul. Samuti on kiiduväärt, et arestimaja eelkambrite ning kainestuskambrite hügieeninurgad varjati (PPA kinnitusel) videopildis kiiresti pärast seda, kui õiguskantsleri nõunikud sellele tähelepanu juhtisid. Kinnipeetute toitlustamine on arestimajas korralik ning nõuetekohane.

Siiski ilmnes ka puudusi.

Kinnipeetu läbiotsimine

Tallinna arestimajja saabuvad kinnipeetud otsitakse üldjuhul läbi täieliku lahtiriietamisega. Vastuvõturuumis toimuvat jälgitakse videopildi vahendusel, varjatud on ainult väike kaamera alla jääv ala. Tavaliselt jälgib videopilti videovalveruumis eriväljaõppega meesametnik.

Piinamise ja Ebainimliku või Alandava Kohtlemise või Karistamise Tõkestamise Euroopa Komitee (CPT) on soovitanud, et täieliku lahtiriietamisega läbiotsimisel lähtutaks tingimata individuaalsest riskihinnangust. Läbiotsimisel tuleb mõistlike pingutustega tagada kinnipeetu väärikus. Üldjuhul ei peaks sundima kinnipeetuid üleni lahti riietuma, vaid tuleks lubada neil lahti riietuda järk-järgult (vt 2019. aasta [soovitus](#) Tšehhile, p 31; 2019. aasta [soovitus](#) Norrale, p 37; 2019. aasta [soovitus](#) Rumeeniale, p 34). CPT on pidanud läbiotsimise intensiivse ning võimaliku alandava mõju tõttu ülemääraseks ka Läti praktikad, mille kohaselt otsitakse kõik politsei

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

kinnipidamiskohta saabunud kinnipeetud läbi täieliku lahtiriietamisega (vt 2017. aasta [soovitus](#), p 37). CPT selgitas, et selliseks läbiotsimiseks on alust üksnes siis, kui on mõistlik põhjus eeldada, et kinnipeetu võib olla peitnud oma keha lähedale enesele ohtlikke või tõendina käsitatavaid esemeid, mida tavalise (riietatuna) läbiotsimise käigus ei pruugi leida. CPT hinnangul ei peaks täieliku lahtiriietamisega läbiotsimise rakendamine sõltuma ametniku suvast, vaid tuginema selgetele kirjalikele juhistele, millisel juhul võib inimest ilma riieteta läbi otsida.

CPT nõuab, et kinnipeetu ja teda videopildi vahendusel jälgiv ametnik oleksid samast soost (vt 2019. aasta [raport](#) Ühendkuningriigi kohta, p 32). Arestimajja satub ka naised ning ei ole õige, et nende täieliku lahtiriietamisega läbiotsimist jälgib videopildi vahendusel meesametnik. Arestimajja vastuvõturuumi kaamera all asuv ala jääb küll videopildist välja, kuid inimene satub kaamera vaatevälja kohe, kui end vähegi liigutab (nt lahtiriietumisel, kui asetab riided toolile või ulatab need ametnikule jne).

Videovalve ja privaatsus

Õiguskantsler on korduvalt juhtinud tähelepanu sellele, et pidev videovalve rakendamine kõigis kambrites ei ole kooskõlas kinnipeetute kohtlemise standarditega (vt nt 2020. aastal [Rakvere](#) ning [Valga ja Võru arestimajale](#) saadetud soovitus). Igal konkreetsel juhul tuleb kaaluda, kas kinnipeetu ööpäevane videovalve on möödapääsmatult vajalik (nt terviseseisundi tõttu), ning otsustada, kas ja kui suures ulatuses seda võiks kasutada. Ka kambris toimuva jälgimisel videopildi vahendusel on oluline, et ametnik oleks kambris viibiva(te) kinnipeetu(te)ga samast soost.

Telefonikõne privaatsus

[Arestimaja sisekorraeeskirja](#) (ASKE) § 52 lg 1 sätestab, et kinnipeetule tagatakse telefonitsi edastatava sõnumi saladuse kaitse. Vahistatu telefonisõnumite sisu võib kontrollida üksnes kohtu loal kriminaalmenetluse seadustikus sätestatud alustel ja korras ([vangistuseseaduse](#) (VangS) § 97 lg 2). Sõnumi saladuse kaitse on [põhiseadusega](#) (§ 43) tagatud õigus, millest võib teha erandeid vaid seadusega sätestatud juhtudel ja korras. Kaitsjale, advokaadist esindajale, prokurörile, kohtule, õiguskantslerile ja Justiitsministeeriumile tehtavaid telefonikõnesid kontrollida ei ole lubatud. Õiguskantsler on telefonikõne privaatsuse teemat käsitlenud nt Jõhvi arestimajale 2019. aastal saadetud [soovitus](#).

Arestimaja helistamisruumi üks jäetakse telefonikõne ajaks praokile, et arestimaja ametnik saaks veenduda, et kinnipeetu võtab ühendust vaid nende inimestega, kellele tal on lubatud helistada. Nõnda ei ole tagatud õigus telefoni teel edastatava sõnumi kaitsele, kuna kinnipeetu telefonivestlust võivad pealt kuulata ka kõrvalised inimesed (eeskätt arestimaja ametnik). Tuleks leida selline tehniline lahendus, mis võimaldab ametnikul veenduda, et telefonikõne tehakse kinnipeetu ette antud numbrile, kuid kõrvaline inimene telefonivestlust ei kuule.

Telefoni kasutamine

Tallinna arestimajas saab helistada üksnes esmaspäeviti või laupäeviti ning kinnipeetu peab tegema helistamiseks taotluse üks päev varem. Osa kinnipeetuid tundis muret, et kui kinnipeetu saabub arestimajja nt esmaspäeval, on tal võimalik oma lähedastele helistada alles laupäeval. Mure on arusaadav, sest mõnikord on vaja teha perekonnaelu või töötamise korraldamiseks hädavajalikke kõnesid. Kui arestimaja töökorraldus seda lubab, palun kaaluda võimalust lubada kinnipeetutel helistada ilma ühepäevase etteteatamiseta ning erandkorras ka mõnel teisel päeval peale esmaspäeva või laupäeva.

Helistada saavad kinnipeetud Turbo kõnekaardiga, mida kinnipeetu lähedased võivad hankida [R-kioskitest](#) ning arestimajja saata. Mõned kinnipeetud küsisid, mida nad peaksid tegema, kui neil lähedasi (Eestis) ei ole ning seetõttu pole neil võimalik kõnekaarti hankida. Palun leida võimalus, et ka need kinnipeetud, kelle lähedased kõnekaarti arestimajja saata ei saa, võiksid kõnekaardi soetada oma raha eest PPA abil.

Varuriiete andmine

Osale kinnipeetutest arestimajas vahetusriideid ega -jalanõusid ei antud. Kuigi VangS § 93 lg 1 sätestab, et teatud juhtudel saavad tasuta riietuse vaid vahistatud, võivad erandjuhtudel abi vajada ka teised kinnipeetud. Arvestades arestimaja riidevaru, on loodetavasti võimalik sellist abi pakkuda ka teistele kinnipeetutele.

Infomaterjal

Osa kinnipeetuid ei olnud arestimaja päevakavaga tutvunud ega teadnud, millal on söögiaeg ning millal nad tohivad kohtuda lähedastega või pakke saada. Igal kinnipeetul peaks olema ajakohane päevakava, mõnes arestimajas on see kinnitatud näiteks kambriuksele.

Kõik kinnipeetud ei saanud kambrisse kaasa võtta dokumenti, millel olid loetletud nende õigused ja kohustused, mitmel juhul oli see dokument hoopis kinnipeetu isiklikus toimikus. Õiguskantsler on [varem](#) selgitanud, et selline infomaterjal tuleks anda inimesele kambrisse kaasa, mitte hoida seda tema isiklikus toimikus. Toimikus peab olema teave selle kohta, kas kinnipeetule on tema õigusi ja kohustusi tutvustatud.

Arestimaja eesruumi stendil olev info lühiajaliste kokkusaamiste kohta erineb päevakavas olevast infost. Stendil oleva teate järgi toimuvad kohtumised teisipäeviti ja neljapäeviti kella 14.00–15.00, kuid päevakava järgi teisipäeviti kella 11.30–14.30 ja neljapäeviti kella 14.30–17.30. [PPA kodulehel](#) on märgitud kokkusaamiste ajaks hoopis teisipäev ja neljapäev kella 16.00–17.00. Selline info ei tohi olla vasturääkiv, sest võib tekitada segadust. Õiguskantsler on sellele tähelepanu juhtinud nt [Kuressaare](#) ja [Rapla arestimajja](#) tehtud kontrollkäigu kokkuvõttes.

Kinnipeetu terviseinfo

Meediku vastuvõtule pääsemiseks tuleb kinnipeetul kirjutada taotlus, mille arestimaja personal edastab arstikabinetti. Taotlusel on sageli kirjas kinnipeetu konkreetne tervisemure ehk eriliigilised isikuandmed. Nagu tervishoiuekspert on öelnud, tohib sellist konfidentsiaalset infot käidelda (sh näha) vaid meditsiinipersonal, kuid praegu näevad seda ka arestimaja ametnikud. Selleks et vältida kõrvaliste isikute juurdepääsu terviseandmetele, peaks kinnipeetul olema võimalus edastada oma taotlus näiteks suletud ümbrikus või muul sobival viisil. Õiguskantsler selgitas 03.03.2020 kirjas (nr 7-4/200130/2001147) mh seda, et CPT [hinnangul](#) on inimese terviseinfo konfidentsiaalsus paremini kaitstud siis, kui politsei kinnipidamiskoha tervishoiuteenuse osutaja hoiab kinnipeetu meditsiinilisi dokumente muudest materjalidest eraldi. Ukrainale saadetud [soovituses](#) kinnitas CPT, et politseiametnikel on õigus kinnipeetu kohta teada vaid sellist terviseinfot, mis on vajalik selleks, et ennetada suurt terviseriski kinnipeetule endale või teistele inimestele.

Arestimaja personali sõnul viibib arsti vastuvõtu juures tavaliselt ka arestimaja ametnik. Õiguskantsler rõhutas oma 03.03.2020 kirjas, et meediku vastuvõtt peab alati toimuma väljaspool

kõrvaliste isikute kuuldekaugust. Üldjuhul [ei peaks](#) see toimuma ka politseiametnike vaateväljas, v.a siis, kui tervishoiutöötaja konkreetsel juhul seda sõnaselgelt palub.

Tervishoiueksperti hinnangul tohivad kinnipeetutele ravimeid määrata üksnes meditsiinitöötajad. Kui ravimeid annavad siiski ka ametnikud (meedikuga konsulteerides), peaks selle info säilitama, et meedikul oleks inimesele antud ravimite ülevaade. Kontrollkäigu ajal selgus, et valveruumis olnud ravimite raamatut sisuliselt ei täideta (isegi siis, kui ravimeid on antud valvuri äranägemisel).

Üleriigilised päevalehed

Osa kinnipeetuid ei olnud arestimajas viibimise jooksul saanud lugeda üleriigilisi päevalehti. VangS § 30 lg 1, § 86 lg 1 ja § 93 lg 3 kohaselt peab arestimajas viibival kinnipeetul olema võimalus lugeda üleriigilisi ajakirjandusväljaandeid. Seadust tuleb täita (vt ka õiguskantsleri 2020. aasta soovitus [Valga ja Võru arestimajale](#) ning 2019. aasta soovitus [Jõhvi arestimajale](#)).

Kirjutusvahendid

Paljud kinnipeetud kurtsid, et arestimaja ametnikud ei ole neile andnud kirjatarbeid. Ühele kinnipeetule oli ametnik väidetavalt soovitanud kirjutada pastapliiatsi saamiseks avaldus.

Kirjavahetus toimub kinnipeetu kulul, v.a siis, kui kinnipeetul ei ole erisubjektidega suhtlemiseks raha (ASKE § 47). Samas tuleb kinnipeetul esitada arestimajas kirjalikke taotlusi (nt taotleda kokkusaamist või lühiajalist vabastamist – ASKE § 56 lg 1, § 64 lg 1 ja 1¹). Kinnipeetu peab kirjaliku taotluse esitama näiteks meediku vastuvõtule pääsemiseks ning tavaliselt ka nt hügieenivahendite ja helistamise taotlemiseks või muudes küsimustes arestimaja poole pöördumise korral. Ka vaie tuleb esitada arestimajale kirjalikult (VangS § 1¹ lg 4). Kui kinnipeetul kirjatarbeid ei ole (nt pole lähedased saanud arestimajja saata), ei pruugi tal olla võimalik esitada vajalikke taotlusi või vaiet. Ei ole mõeldav, et sellisel juhul soovitataks kinnipeetul teha kirjutusvahendi saamiseks kirjalik avaldus. Arestimajasiseste toimingute tegemiseks tuleks kinnipeetutele tagada mõistlikul määral vajalikud kirjatarbeid.

Ratastooliga liikumine

Positiivne on, et arestimaja ehitamisel on mõeldud ka erivajadustega kinnipeetutele. Arestimajas on kaks invakambrit liikumispuudega kinnipeetutele. Mõlema kambri lävepakul on kaldtee, kuid väljaspool ukسلäve kaks väikest metallist astet. Kui lävepaku ületamine osutub seetõttu ratastooli kasutajale ebamugavaks või valulikuks, palun leida võimalus kasutada nt teisaldatavat pandust. Ratastooliga kinnipeetul on õigus liikuda soovi korral üle kambri läve iseseisvalt, ilma kõrvalise abita. Ka kinnipidamisasutus peab tegema kohandusi, mis on vajalikud ratastoolis ja liikumispuudega inimestele (vt 2014. aasta [soovitus](#) uue Tallinna Vangla kinnipidamistingimuste kohta, lk 14–16).

Dokumentide vormistamine

Arestimaja dokumendid olid üldjuhul vormistatud korrektselt. Mõnes esmase tervisekontrolli aktis oli jäänud täitmata väliste vigastuste lahter (nt J. K. ja D. Š. kohta 18.02.2020, K. P. kohta 19.02.2020 ja E. S. kohta 22.02.2020 koostatud aktid). Samuti ei selgunud nt D. V. kohta 21.02.2020 koostatud arestimajja vastuvõtava isiku isikusamasuse tuvastamise protokollist ning

A. Ž. ja A. R. kohta 26.02.2020 koostatud isiku kahtlustatavana kinnipidamise protokollidest, kas ja/või mis tulemustega kinnipeetu lähedast teavitati.

Ootan Teie seisukohta soovituste suhtes hiljemalt 17.08.2020.

Austusega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Lisa: tervishoiueksperti arvamus 4 lehel

Käti Mägi 693 8414
Kati.Magi@oiguskantsler.ee